

ABRvS van 7 september 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2421, zaaknr. 201409117/1/R2

<http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RVS:2016:2421>

Artt.: 16, lid 1, 19d, lid 1, en 42, lid 3, Nbw 1998, 3:11, lid 1, 3:12, lid 1, 2:14, lid 2, 6:11 en 6:13 Awb, 6, lid 1, EVRM

Trefw.: elektronisch bestuurlijk verkeer, vergunning Natuurbeschermingswet, geschikte wijze van bekendmaking, elektronische bekendmaking ontwerpbesluit en definitief besluit op de website van de provincie Gelderland, termijnoverschrijding, verschoonbaarheid, ontvankelijkheid, tekst van de wet en bedoeling van de wetgever, feitelijke uitsluiting, toegang tot de rechter (access to court), archieffunctie, bewijslastverdeling, beleid van de bestuursrechter

Samenvatting

Bij het bestreden besluit heeft het college van gedeputeerde staten van Gelderland op grond van de Nbw 1998 een vergunning onder voorschriften verleend aan een motorsportvereniging voor het uitbreiden van de motorcrossactiviteiten op haar terrein in Heerde. Appellanten hebben geen zienswijzen ingediend op het ontwerpbesluit en geen beroep ingesteld. Zij beroepen zich op verschoonbaarheid van de termijnoverschrijding omdat zowel het ontwerp- als het definitieve besluit niet op geschikte wijze bekend gemaakt zouden zijn. Het enkel op een provinciale website plaatsen van een kennisgeving kan niet worden aangemerkt als een geschikte wijze van kennisgeving, nu dat geen bron is die breed toegankelijk en kenbaar is. Zou van burgers wel worden verwacht dat zij alle mogelijke overheidswebsites op regelmatige basis in de gaten houden, dan is dat in strijd met artikel 6 EVRM.

Onder verwijzing naar de Verordening elektronische bekendmaking Gelderland 2012 betoogt het college van GS dat de bekendmaking op correcte wijze heeft plaatsgevonden.

De Afdeling haakt aan bij haar uitspraak van 15 augustus 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BX4676, JB 2012/222. Zoals de Afdeling hierin heeft overwogen kan kennisgeving via het internet een geschikte wijze van kennisgeving als bedoeld in 3:12, eerste lid, van de Awb zijn. Op de kennisgeving is echter tevens artikel 2:14, tweede lid, Awb van toepassing. Artikel 2:14, tweede lid, en artikel 3:12, eerste lid, Awb dienen in onderlinge samenhang aldus te worden uitgelegd dat op grond daarvan vereist is dat, in verband met de artikelen 3:11, eerste lid en 3:15, eerste lid, van een ontwerp besluit op ten minste één niet-elektronische, geschikte wijze als bedoeld in artikel 3:12, eerste lid, kennis wordt gegeven, tenzij bij wettelijk voorschrift anders is bepaald.

De Stichting en anderen hebben aangevoerd dat deze jurisprudentie van de Afdeling zou moeten worden heroverwogen, omdat de elektronische bekendmaking via de provinciale website om verschillende redenen geen andere geschikte wijze is om kennis te geven van een besluit. In deze door de Stichting en anderen aangevoerde omstandigheden ziet de Afdeling echter geen redenen terug te komen van haar eerdere rechtspraak waarin bekendmaking via internet als geschikte wijze van bekendmaking is aangemerkt, gelet op hetgeen daarover in de wet is bepaald en hetgeen daarover in de wetsgeschiedenis is opgemerkt.

De Stichting en anderen hebben voorts betoogd dat deze rechtspraak van de Afdeling moet worden heroverwogen vanwege strijd met artikel 6 EVRM.

Hieromtrent oordeelt de Afdeling, dat de wijze van bekendmaking van een besluit er onder omstandigheden toe kan leiden dat de toegang tot de rechter wordt aangetast op een wijze die in strijd komt met artikel 6 van het EVRM, Dat zou bijvoorbeeld het geval kunnen zijn als op volstrekt onvoldoende wijze kennis wordt gegeven van een besluit met het gevolg dat een belanghebbende zich niet of niet op tijd tot de rechter kan wenden. Naar het oordeel van de Afdeling is bij het alleen

langs elektronische weg bekendmaken van een besluit een dergelijke situatie niet aan de orde, zodat niet kan worden gezegd dat hierdoor het recht op toegang tot de rechter in de kern wordt aangetast. Met het mogelijk maken van het uitsluitend langs elektronisch weg kennisgeven van een besluit is blijkens de MvT bij de Webv beoogd makkelijker en sneller verkeer tussen bestuursorganen en burgers een belangrijke bijdrage kan leveren aan het streven naar een toegankelijke en beter presterende overheid. Dit is een rechtmatig doel. In hetgeen de Stichting en andere hebben aangevoerd, is geen grond gelegen voor het oordeel dat niet aan de evenredigheidseis wordt voldaan. Voor het oordeel dat de mogelijkheid van besluiten uitsluitend langs elektronische weg kennis te geven in strijd is met artikel 6 van het EVRM ziet de Afdeling dan ook geen aanleiding. In de Verordening elektronische bekendmaking Gelderland 2012 staat dat het mogelijk is de kennisgeving van meldingen, aanvragen, ontwerpbesluiten en besluiten uitsluitend langs elektronische weg te laten plaatsvinden. Daarmee is bij wettelijk voorschrift bepaald dat van besluiten uitsluitend langs elektronische weg kennis kan worden gegeven. Gelet op het voorgaande acht de Afdeling het in beginsel niet onaanvaardbaar dat van het bestreden besluit uitsluitend op de provinciale website kennis is gegeven. Het voorgaande neemt niet weg dat in een voorliggend geval de elektronische kennisgeving op incorrecte wijze kan zijn verlopen, waaronder het van de zijde van het college kunnen aantonen dat de publicatie op de website daadwerkelijk heeft plaatsgevonden (archieffunctie). De Stichting en andere hebben naar het oordeel van de Afdeling niet aannemelijk gemaakt dat de archiefwebsite onbetrouwbaar is of anderszins geen goed beeld biedt van de kennisgevingen die op de website van de provincie Gelderland hebben plaatsgevonden. De Afdeling ziet daarom geen grond voor het oordeel dat de Stichting en anderen niet redelijkerwijs kan worden verweten geen zienswijze te hebben ingediend en te laat beroep te hebben ingesteld. Het beroep van de Stichting en anderen is daarom niet-ontvankelijk.

Noot

1. Met deze uitspraak betoont de Afdeling bestuursrecht zich opnieuw een exponent van de harde lijn in de transitie naar een volledige elektronische overheid. Want weigert hierin expliciet om, zoals gevraagd, terug te komen van haar eerdere oordeel bij uitspraak van 15 augustus 2012, JB 2012/222, m.nt. dzz. (Deventer), dat kennisgeving via het internet een “geschikte wijze van kennisgeving” is in de zin van artikel 3:12, eerste lid, Awb. Het treffen van een daarop toegesneden voorziening in een verordening ex artikel 2:14, tweede lid, Awb was vervolgens voor decentrale overheden voldoende om af te komen van de (kostbare) kennisgevingsplicht in dag-, nieuws- of huis-aan-huisbladen in artikel 3:12, eerste lid, Awb en artikel 42, derde lid, Nbw 1998.

In de voorliggende casus is dat gedaan via de Verordening elektronische bekendmaking Gelderland 2012 van 26 september 2012. Artikel 2, eerste lid, hiervan bepaalt: “Het is mogelijk de kennisgeving van meldingen, aanvragen, ontwerpbesluiten en besluiten uitsluitend langs elektronische weg te laten plaatsvinden.”, nadien aangevuld met vermelding in de toelichting van een eerder besluit van GS, dat bekendmaking van provinciale besluitvorming sinds 1 oktober 2011 enkel nog via elektronische weg plaatsvindt en niet meer in lokale kranten wordt gepubliceerd. Dit zou betekenen dat zowel de verordening als het GS-besluit uitsluitend elektronisch gepubliceerd zijn. Evenmin is gebleken van gerichte voorlichtingsactiviteiten om burgers van deze belangrijke beleidswijziging op de hoogte te stellen. Zoals hierna nog zal worden toegelicht is bovendien sprake van slechte vindbaarheid. De gelding van deze verordening is door appellanten echter niet ter discussie gesteld. Zie de bespreking van deze jurisprudentie in mijn commentaar bij de Afdelingsuitspraak van 15 augustus 2012 in JB Select 2014 (www.overkleeft-verburg.nl).

2. De feiten in deze uitspraak illustreren de mogelijke consequenties van dit beleid in concreto. Appellanten hebben de elektronische kennisgeving van het ontwerpbesluit op de website van de

provincie Gelderland ex artikel 42, derde lid, Nbw 1998 gemist. Zij waren ook niet bedacht op de nieuwe elektronische bekendmakingspraktijk van kennisgevingen en ontwerp-besluiten van het provinciaal bestuur en hadden daardoor niet tijdig een zienswijze ingediend, ex artikel 6:13 Awb tevens voorwaarde voor hun beroep tegen afgifte van de uitbreidingsvergunning voor motorcrossactiviteiten van een Motorsportvereniging op grond van de artikelen 16, eerste lid, en 19d, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998.

De rechtsvraag in deze procedure is dan ook toegespitst op artikel 6:11, Awb: de vraag of sprake is van verschoonbare termijnoverschrijding. Daarbij werd door appellanten gekozen voor een dubbele invalshoek. Allereerst de vraag of, gezien de feitelijke consequenties uit een oogpunt van bereikbaarheid van de doelgroep en hieraan verbonden administratieve lasten voor burgers, elektronische kennisgeving van een ontwerp-besluit op de website van het bestuursorgaan in het kader van een uniforme voorbereidingsprocedure wel als “geschikte wijze van kennisgeving” in de zin van artikel 42, derde lid, Nbw 1998 (parallel aan artikel 3:12, eerste lid, Awb) kan gelden. En voorts de grondrechtelijke vraag of deze volledige digitalisering van de kennisgeving van ontwerpbesluiten in samenhang met de ontvankelijkheidsbeperking in artikel 6:13 Awb zich wel verdraagt met artikel 6, eerste lid, van het EVRM, de grondrechtelijke waarborg van toegang tot de rechter (access to court).

Volledige digitalisering zonder compenserende voorzieningen voor met name digibeten betekent immers, dat deze qua omvang aanzienlijke groep de facto wordt uitgesloten van participatie in de rechtsvorming (democratische bestuursvoering en preventieve rechtsbescherming) en de behartiging van hun (grondrechtelijk gewaarborgde) belangen bij de rechter.

De rechtsstatelijke betekenis van dit grondrecht op toegang tot de rechter en het toenemende belang hiervan blijkt mede uit het thans bij de Tweede Kamer aanhangige wetsvoorstel tot het opnemen van een bepaling over het recht op een eerlijk proces in de Grondwet (Kamerstukken II 2015/16, 34517, nrs. 1-2).

3. Evenmin als in haar uitspraak van 15 augustus 2012 (Deventer) heeft de Afdeling in de voorliggende uitspraak niet gemotiveerd waarom elektronische kennisgeving als zodanig een geschikte wijze van kennisgeving als bedoeld in artikel 3:12, eerste lid, Awb kan zijn.

Nu de elektronische bekendmaking, anders dan in de uitspraak-Deventer, in deze zaak wel berust op een algemeen verbindend voorschrift in de zin van artikel 2:14, tweede lid, Awb, voegt de Afdeling daaraan toe, het in beginsel niet onaanvaardbaar te vinden dat van het bestreden besluit uitsluitend op de provinciale website is kennis gegeven. Dat is echter anders wanneer de elektronische kennisgeving op niet correcte wijze is verlopen. Met deze formuleringen heeft de Afdeling ruimte gecreëerd om waar noodzakelijk maatwerk te kunnen bieden. Zo dient het bestuursorgaan de archivering van de website op orde te hebben, moet immers voldoende kunnen aantonen dat de elektronische bekendmaking daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. De bewijslast dat de extern ingehuurde archiefwebsite (Euroweb.eu) onbetrouwbaar is, dan wel geen goed beeld biedt van de kennisgevingen op de provinciale website, legt de Afdeling echter bij appellanten.

Hoewel niet geëxpliciteerd wordt aldus een nieuw element geïntroduceerd, dat van de deugdelijke elektronische publicatie. Dit brengt mij op de nieuwe vraag of en in hoeverre de Afdeling bereid is om in deze beoordeling het element (voldoende) functioneel gebruiksgemak mee te nemen. Zoals ik bij uitproberen van deze, aan de provinciale website gelinkte externe archiefwebsite ondervond schort het daar nogal aan. Niet onmogelijk is dat dit gegeven verklarend is voor het verwijt van onbetrouwbaarheid van de archieffunctie.

4. Uit de verwerping door de Afdeling van de gestelde schending van artikel 6 EVRM blijkt dat de Afdeling de Webv in de Awb volstrekt instrumenteel uitlegt, met als leidende gedachte dat het –

verplichte - elektronisch verkeer tussen bestuursorganen en burgers een belangrijke bijdrage kan leveren aan het streven naar een toegankelijke en beter presterende overheid. Daartoe verwijst de Afdeling naar de MvT bij de Webv, in het bijzonder Kamerstukken II 2001/02, 28483, nr. 3, p. 24 t/m 26 en 38 en 39. Hoewel deze toelichting inmiddels nogal gedateerd is, mede door de technologische ontwikkelingen en ook overigens niet uitmunt in helderheid, is duidelijk dat het uitgangspunt van de nevenschikking leidend was in het wetgevingsproces. Dit betekent dat het publiceren van berichten in beginsel niet uitsluitend langs elektronische weg zou geschieden. Aan de artikelsgewijze toelichting op artikel 2:14, tweede lid, Awb ontleen ik de volgende citaten: "Deze bepaling strekt ertoe de nevenschikking ten aanzien van de openbare kennisgeving en de terinzagelegging tot uitdrukking te brengen. (...) Dit houdt in dat, naast de openbare kennisgeving langs elektronische weg, de kennisgeving plaatsvindt in een van overheidswege uitgegeven informatieblad of een dag-, nieuws- of huis-aan-huisblad, dan wel op een andere geschikte wijze" (p. 38). Alsmede: "In die gevallen dat van de kring van betrokkenen in redelijkheid bekend is dat niemand behoefte heeft aan een schriftelijke openbare kennisgeving, kan bij wettelijk voorschrift een uitzondering op het uitgangspunt van de nevenschikking worden gemaakt" (p. 39). Het ontwerp van de Webv is in de kring van het bestuursrecht uitvoerig bediscussieerd, mede op basis van een voorontwerp. Zelf heb ik daar actief aan deelgenomen. Aan het beginsel van nevenschikking werd zodanig belang gehecht, dat niemand op het idee kwam van een uitleg als thans mede door de Afdeling wordt voorgestaan. Zoals uit de wetsgeschiedenis blijkt, ook de Tweede en Eerste Kamer niet.

5. In mijn eerder genoemde bijdrage in JB Select heb ik ook de terughoudendheid van de zijde van minister van BZK beschreven, die naar aanleiding van de Deventer-jurisprudentie in een circulaire van 5 juli 2013 aan gemeentebesturen, provinciale besturen en waterschapsbesturen het volgende schreef: "Kennisgeving in een elektronisch publicatieblad kan onder omstandigheden een "andere geschikte wijze" zijn mits daarnaast ook een vorm van niet-elektronische kennisgeving plaatsvindt. (...) De "andere geschikte wijze" moet voldoen aan de voorwaarde dat de kennisgeving daadwerkelijk al diegenen kan bereiken die naar verwachting bedenkingen kunnen hebben tegen het ontwerpbesluit". Deze benadering, waarbij een rangorde wordt aangebracht tussen (a) de methode van kennisgeving, uitgaande van de specifieke functie(s) ervan, enerzijds en (b) de aan de keuze voor elektronische publicaties op een website verbonden bijzondere voorwaarden, spoort derhalve met de wetsgeschiedenis van de Wet elektronisch bestuurlijk verkeer.

6. Op dit moment leven we beleidsmatig onder de kabinetsdoelstelling van het programma Digitaal 2017. Die houdt in dat bedrijven en burgers uiterlijk in 2017 hun zaken met de overheid digitaal kunnen afhandelen. Zie als startpunt de Visiebrief digitale overheid 2017 van 23 mei 2013, Kamerstukken II 2012/13, 26643, nr. 280. Dit programma bevat een belangrijke wetgevingscomponent, waaronder een wijziging van de regeling van het elektronisch bestuurlijk verkeer in de Awb. De consultatieronde van het ontwerp is inmiddels afgesloten. Indiening van het wetsvoorstel staat voor begin 2017 op de agenda. In de consultatieversie van dit wetsvoorstel is tevens voorzien in een wijziging van artikel 2:14, tweede lid, Awb. De nieuwe tekst luidt als volgt: "Tenzij bij wettelijk voorschrift anders is bepaald, kan een bestuursorgaan een bericht dat niet tot een of meer geadresseerden is gericht elektronisch beschikbaar stellen. Bij wettelijk voorschrift kunnen nadere regels worden gesteld over de wijze van beschikbaarstelling. Een dergelijk wettelijk voorschrift kan voor bestuursorganen van de centrale overheid bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden vastgesteld."

Hieruit blijkt dat met deze wetswijziging niet langer sprake is van een systeem van nevenschikking van schriftelijke en elektronische communicatievormen, maar dat de standaard verschuift naar elektronische communicatie. Onder het beoogde regime zijn bestuursorganen bevoegd (dus niet

verplicht) om ongeadresseerde berichten elektronisch beschikbaar te stellen. Dit is slechts anders indien dit bij wettelijk voorschrift is bepaald. De huidige regeling van artikel 2:14, tweede lid, Awb van “digitaal mits” zou onder het beoogde regime vervangen worden door het uitgangspunt “digitaal tenzij”. Tegen deze achtergrond kan de Afdelingsjurisprudentie met betrekking tot elektronische bekendmakingen, toegespitst op de artikelen 3:12, eerste lid, en 2:14, tweede lid, Awb, worden gezien als een vorm van anticiperende interpretatie.

Blijft echter het probleem dat bij een volledige digitalisering van de ongeadresseerde communicatie overheid-burger, het probleem van de de facto uitsluiting van substantiële groepen burgers van dit type communicatie met de overheid onder het nieuwe regime blijft bestaan, tenzij compenserende voorzieningen worden getroffen. Want dat het probleem van gebrek aan digitale vaardigheden slechts een tijdelijk, want overgangsprobleem zou zijn, lijkt me een illusie.

7. Wat de Gelderse burgers betreft is de situatie inmiddels gewijzigd in die zin dat de bekendmakingen, zoals eerder gepubliceerd op de website van de provincie Gelderland (www.gelderland.nl/Bekendmakingen) inmiddels niet meer op deze website gepubliceerd worden, maar sinds begin 2016 nog uitsluitend worden gepubliceerd op de centrale landelijke website Overheid.nl, onder verantwoordelijkheid van de minister van BZK. De tekst van de Verordening elektronische bekendmaking Gelderland 2012 is eveneens op deze website gepubliceerd, in de rubriek decentrale regelgeving. Zie de Regeling elektronische bekendmaking en beschikbaarstelling regelgeving decentrale overheden. Artikel 2 van de verordening bepaalt: “Het is mogelijk de kennisgeving van meldingen, aanvragen, ontwerpbesluiten en besluiten uitsluitend langs elektronische weg te laten plaatsvinden.” De rubriek “Officiële bekendmakingen” van Overheid.nl bevat de ook in de Staatscourant gepubliceerde (Stcrt. 2012, nr. 20676) bekendmaking van GS van de vaststelling hiervan door provinciale staten, met in de toelichting de mededeling van GS, dat de bekendmaking van de provinciale besluitvorming nog uitsluitend via elektronische weg plaatsvindt, dus niet meer in lokale kranten gepubliceerd wordt. Dit met terugwerkende kracht genomen GS-besluit zelf is echter niet digitaal vindbaar.

Op de provinciale website wordt (thans) onder de kop Bekendmakingen in algemene zin verwezen naar publicaties op de landelijke website Overheid.nl. Deze website heeft het probleem, dat per zoekvraag slechts 300 resultaten getoond kunnen worden. Voor de categorie Bekendmakingen betekende dit, dat een open zoekvraag op 11 oktober 2016 niet verder terugging dan tot 1 september 2016. Gezien de functies van deze elektronische publicaties is dat te weinig. Weliswaar kan nog met gepreciseerde zoektermen worden gewerkt, maar het is moeilijk zoeken naar het (soms) onbekende. Anders dan de actieve informatiefunctie “Berichten over uw buurt”, kent Overheid.nl geen berichtenservice met betrekking tot relevante bekendmakingen van provinciale besturen. Met de overgang van deze elektronische publicaties naar Overheid.nl is de archiefverplichting inzake deze website (vanaf dat tijdstip) overgegaan naar de minister van BZK. Zoals in de hiervoor opgenomen uitspraak is beschreven, kent de provinciale website nog wel een (extern ingehuurde) archief-functie voor het “oude webarchief” (www.gelderland.nl/Archiefweb). Ook het stateninformatiesysteem, met vergaderstukken, besluiten en verslagen van provinciale staten, kan nog relevante informatie bevatten. Bij raadpleging van beide websites blijkt dat de werkelijkheid van de elektronische bekendmakingen heel wat weerbarstiger is dan gedacht. En dan laten we de vele storingen en het groeiende probleem van cybersecurity nog buiten beschouwing.

8. Het zeer belangrijk onderdeel van deze uitspraak is het oordeel van de Afdeling omtrent de door appellanten als beroepsgrond opgeworpen schending van artikel 6 EVRM, het recht op toegang tot de rechter. De Afdeling beoordeelt deze beroepsgrond op basis van het arrest van het EHRM van 28 mei 1985, Ashingdane tegen het Verenigd Koninkrijk, zaaknr. 8225/78, het eerste arrest waarin het

Hof van Straatsburg het grondrecht op “access to court”, als onderdeel van artikel 6, eerste lid, EVRM, nader heeft uitgewerkt, met name waar het gaat om (al dan niet impliciete) ontvankelijkheidsbeperkingen. Terecht constateert de Afdeling dat in artikel 6 EVRM geen absoluut recht op toegang tot de rechter is vastgelegd. De verdragsstaten beschikken over een zekere beoordelingsvrijheid bij het stellen van regels die zekere beperkingen inhouden. Willen deze beperkingen als rechtmatig gelden, dan moet aan de volgende criteria cumulatief voldaan zijn: (a) het recht op toegang tot de rechter mag niet in zijn kern worden aangetast, (b) de gestelde beperkingen moeten een rechtmatig doel dienen en (c) de evenredigheidstoets van doel en middel moet positief uitvallen.

Aldus toetsend stelt de Afdeling vast, dat de wijze van bekendmaking van een besluit er onder omstandigheden toe kan leiden dat de toegang tot de rechter wordt aangetast op een wijze die in strijd komt met artikel 6 EVRM. Dat zou het geval kunnen zijn als op volstrekt onvoldoende wijze kennis wordt gegeven van een besluit met het gevolg dat een belanghebbende zich niet of niet op tijd tot de rechter kan wenden. De Afdeling is echter van oordeel dat een dergelijke situatie zich bij het alleen langs elektronische weg bekend maken van een besluit niet voordoet, zodat niet gezegd kan worden dat het recht op toegang tot de rechter aldus in de kern wordt aangetast. Ook het doel van deze beperking: het streven naar een toegankelijke en beter presterende overheid, wordt als zodanig rechtmatig beoordeeld. Bovendien hebben appellanten geen redenen aangevoerd op grond waarvan geoordeeld zou moeten worden dat niet aan de evenredigheidseis is voldaan.

De Afdeling ziet dan ook geen aanleiding om te oordelen dat de mogelijkheid van besluiten langs elektronische weg kennis te geven in strijd is met artikel 6 EVRM.

9. De jurisprudentie van het EHRM met betrekking tot het grondrecht op “access to court” als onderdeel van artikel 6, eerste lid, van het EVRM is omvangrijk en sterk casuïstisch van aard. Tot op heden is de facto uitsluiting van (substantiële) groepen burgers van effectieve communicatie met de overheid door invoering van verplicht gebruik van aangewezen vormen van elektronische communicatie, onder gehele of gedeeltelijke afsluiting van traditionele communicatiekanalen, met name door het ontbreken van (voldoende) digitale vaardigheden, in combinatie met het ontbreken van compenserende voorzieningen, dan wel gebrekkige uitvoering van gedigitaliseerde uitvoeringsprocessen, nog niet in Straatsburg aan de orde gesteld. Dat is niet verbazend omdat ons land bij de ontwikkeling van een digitale overheid tot de koplopers in Europa behoort. In het licht van de Straatsburgse rechtspraak kent deze Afdelingsuitspraak twee zwakkere punten. Allereerst in de wijze van toetsen, die niet zozeer grondrechtelijk als wel sterk rechtspolitek is ingekleurd. De door (verdergaande) digitalisering van het openbaar bestuur veroorzaakte en breed erkende uitsluitingsproblematiek komt daardoor onvoldoende uit de verf, zodat de terecht van de Afdeling verlangde grondrechtelijke toetsing te globaal blijft om overtuigend te zijn. Dat geldt in het bijzonder voor de vraag of aan artikel 6, eerste lid, EVRM verplichtingen ontleend kunnen worden in de zin van compenserende voorzieningen voor niet-digitaal-getalenteerden, als positieve verplichting of als rechtmatigheidsvoorwaarde.

10. Deze uitspraak maakt dat nu de weg naar Straatsburg voor appellanten open staat. Uit het voorgaande zal duidelijk zijn dat ik een eventuele toetsing van de voorliggende casus door het EHRM aan artikel 6, eerste lid, EVRM, gezien de relevante aanknopingspunten in de jurisprudentie van het Hof, in beginsel als kansrijk inschat. Gezien de op stapel staande nieuwe wetgeving is het zaak dat over de grondrechtelijke randvoorwaarden van verdergaande digitalisering van het openbaar bestuur zo snel mogelijk meer duidelijkheid ontstaat.

G. Overkleeft-Verburg